

KAZALO

1. UVOD.....	7
2. POVIJESNI I IDEOLOŠKI TEMELJI NA KOJIMA JE IZGRAĐENA POLITIČKA FILOZOFIJA NOVOVJEKOVNE SRBIJANSKE DRŽAVE.....	19
2.1. Istočni cezaropapizam – bizantska simfonija.....	27
2.2. „Vera u državu”.....	33
2.3. Grb države Srbije.....	42
2.4. „Istorijska Srbija” – cezaropapistički model velikodržavlja.....	49
2.5. Otomansko političko naslijeđe.....	54
2.6. Francuska politička doktrina i njezin odnos prema manjinskim etnicitetima i kolonijalnim narodima.....	60
2.7. DROIT LOCAL u regiji Alsace-Lorraine.....	84
2.8. Kolonijalni koncept države temeljen na francuskom jakobinizmu i britanskom monarhizmu.....	87
3. AUTOHTONIZAM.....	107
3.1. Definicija.....	107
3.2. Povijest autohtonizma.....	109
3.3. Autohtonizam (indigenizam) u Europi.....	111
3.4. Socijalne i političke karakteristike indigenizma diljem svijeta.....	112
4. POVIJESNE I GEOPOLITIČKE ČINJENICE KOJE SU UTJECALE NA IDENTITET BAČKIH HRVATA.....	123
4.1. Bunjevci u Bačkoj između Scile i Haribde – dva imperijalna projekta.....	125
5. BUNJEVAČKI AUTOHTONI (INDIGENI) PSEUDOIDENTITET.....	145
5.1. Povijesno izvorište bunjevačkoga autohtonizma.....	150
5.2. Krivotvorenje političke povijesti Bunjevaca (Ivan Antunović i Blaško Rajić kao Bik Koji Sjedi i Ludi Konj).....	154
5.3. Naizmišljane insignije srbijanski kreiranoga autohtonog bunjevačkog pseudoidentiteta.....	162
5.4. Praznici bunjevačkoga pseudoidentiteta.....	178
5.5. Karakteristike bunjevačkoga pseudoidentiteta.....	185
5.5.1. Indigenizam.....	185
5.5.2. Oktroiranost.....	206
5.5.3. Submisivnost.....	218
5.5.4. Bastardnost.....	218
5.5.5. Involutivnost.....	221
5.5.6. Anarhizam, bigotna religioznost i radikalni ateizam.....	225

5.6. „Bunjevački jezik”.....	243
5.6.1. „Bunjevački jezik” kao lokalna preslika jezične politike u suvremenom postkolonijalnom svijetu.....	246
5.6.2. Postkolonijalne jezične kontroverze u Francuskoj i njihov odraz na jezičnu politiku Srbije prema Hrvatima u Bačkoj.....	251
6. OSNOVNOŠKOLSKA DJECA KAO PRIMARNI „TARGET” KONSTRUKTORA BUNJEVAČKOGA PSEUDOIDENTITETA	257
7. KATOLIČKI IDENTITET I JUGOSLAVENSKA IDEJA	261
8. SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA I BUNJEVAČKI PSEUDOIDENTITET	267
9. RELIGIOZNI SIMBOLI U POLITIČKOJ FUNKCIJI – BITNA KARAKTERISTIKA BUNJEVAČKOGA PSEUDOIDENTITETA.....	273
10. HRVATI U BAČKOJ NAKON DRUGOGA SVJETSKOG RATA	291
11. HRVATI U BAČKOJ I RASPAD JUGOSLAVIJE.....	311
11.1. Od apologije blasfemne „antibirokratske revolucije” do konstrukcije pseudoidentiteta	326
11.2. Hrvatski građanski savez	378
12. SUVREMENI ANTROPOLOŠKI POGLED NA BUNJEVAČKI FENOMEN	385
12.1. Johannes Fabian.....	385
12.2. Miranda Fricker	387
12.3. Hrvati u Bačkoj kao objekt „spasiteljske etnografije”	389
13. DANAŠNJA HRVATSKA I BAČKI HRVATI.....	391
14. PRILOZI	399
14.1. Literatura I.	399
14.2. Literatura II.	401
14.3. Izvori slika i karata	408
14.4. Sažetak na stranim jezicima.....	411
Summary (GB, USA).....	411
Résumé (F, CH, B).....	413
Zusammenfassung (D, A, CH).....	415
Összefoglaló (H)	417
14.5. Indeks imena osoba, događaja i pojmova	419
14.6. Bilješka o autoru	424

1. UVOD

Nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Domovinskoga rata, međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske i uspostave bilateralnih odnosa sa Srbijom, pojavio se i ispolitizirani problem Bunjevaca u Bačkoj. U medijima se povremeno pojavljuju vijesti o nepovoljnom statusu Bunjevaca u Bačkoj što je kulminiralo viješću da je srbijanski predsjednik Tomislav Nikolić na početku školske godine 2014. donirao djeci udžbenike za učenje „bunjevačkoga govora” na ćirilici. Potom su uslijedile oštre reakcije s različitih političkih instanci u Hrvatskoj, kao i intervencija hrvatskih europarlamentaraca u Bruxellesu. Međutim, na osnovi ovih fragmentarnih vijesti, ispolitizirane halabuke i pojedinačnih reagiranja, onome tko nije upućen u dubinu ovoga problema i njegovu povijesnu slojevitost, nije moguće razumjeti svu kompleksnost sadašnjega stanja koje možemo okarakterizirati kao politiku forsirane asimilacije Bunjevaca u većinsku domicilnu naciju koju je poticala srbijanska država, a što je u nekim aspektima repriza sličnoga procesa kojemu su Bunjevci već bili izloženi prije Prvoga svjetskog rata u Ugarskoj.

Isključivi i jedini uzrok današnjih političkih kontroverzi koje se odnose na bunjevački identitet jest taj što je odmah nakon stvaranja prve južnoslavenske države nehrvatstvo bačkih Bunjevaca i Šokaca, dakle laž, postalo *raison d'État* srbijanske države i to je ostalo do danas što mu daje posebnu političku težinu! Kao što svaka novčana kovanica ima svoj avers i revers, tako možemo reći da je *stara, lažna bunjevačka identitetska kontroverza*, reaktualizirana u vrijeme dolaska na vlast u Srbiji Slobodana Miloševića, revers, odnosno pozadinski, unutarnjopolitički aspekt svega onoga čime se srbijanska politika očitovala pred cijelim svijetom devedesetih godina prošloga stoljeća, u vrijeme raspada komunističke Jugoslavije, a što je najizravnije na svojoj koži osjetio hrvatski narod u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Medijska blokada i proizvodnja ogromne količine lažnih informacija u Srbiji u vrijeme ratnih devedesetih godina onemogućila je Hrvatima u Bačkoj objektivni uvid u „avers” zbog čega su oni velikim dijelom postali onesposobljeni za kritički odnos i prema „reversu” – umivenom licu kradljivca političkoga identiteta. Takva prljava uloga medija stvorila je preduvjete da se lažni identitetski konstrukt lakše „primi” na Hrvate u Bačkoj što je predstavljalo važnu etapu u njihovu asimilacijskom procesu čije posljedice vidimo danas.

Jedini mogući aksiom od kojega se može započeti suvisla antropološka i politološka analiza ovoga identitetskog problema jest sljedeći: lažni bunjevački indigeni identitet izrastao je iz povijesne činjenice političke nesuverenosti nad prostorom koji ova hrvatska etnička skupina nastanjuje, a svako njegovo današnje apologetiziranje i prihvaćanje ima za premisu političko srpstvo. Inicijalni povijesni faktor koji je uzrokovao ovaj problem bile su prisilne migracije stanovništva uzrokovane otomanskom ekspanzijom kao najvećom povijesnom tragedijom ovih prostora. Sa-

gledavanjem sveukupne političke situacije u Bačkoj, može se zaključiti da ovaj teritorij za Hrvate predstavlja geopolitički omeđenu „zonu nametnutoga političkog debiliteta”, to jest *historijski oblikovani politički stupidarij* koji nastanjuju dva naroda (Srbi i Mađari) i jedna domorodačka skupina (Bunjevci i Šokci). Takva neravnoteža između ovih triju naroda: Srba, Hrvata i Mađara, u kojoj je jedan narod – Hrvati stigmom indigenizma degradiran na razinu nepolitičkoga naroda (Bunjevci, Šokci) samo je lokalna preslika povijesne političke neravnoteže među epicentrima matičnih prostora ovih triju naroda, a ona je karakterizirana višestoljetnim pokušajima uspostave političke hegemonije nad hrvatskim matičnim prostorom ostalih dvaju nacionalnih projekata (i srbijanskoga i mađarskoga). Ta hegemonija uključivala je osporavanje Hrvatima kapaciteta državotvornosti i svojstva političkoga naroda.

Indigenizacija kao specifični oblik nacionalne diskriminacije u Bačkoj rezervirana je samo za Hrvate i s takvim problemom se na tom prostoru ne suočavaju ni Srbi ni Mađari. Suglasnost koalicijskih partnera (Saveza vojvođanskih Mađara i Srpske napredne stranke) po pitanju uvođenja tzv. „bunjevačkoga jezika” potvrđuje takav historijski nakaradno posložen odnos političkih silnica na tom prostoru. Budući da, s državne razine dirigirani i osmišljeni, projekt konstrukcije bunjevačkoga indigenog pseudoidentiteta predstavlja *anarhističnu razgradnju kulturnoga identiteta*, možemo definirati polazište ovakvoga projekta kao jasnu manifestaciju *ontološkoga Zla*. Upravo je taj anarhizam i temeljni razlog njegove apsolutne neprihvatljivosti. Preduvjet bilo kakvom razumijevanju bunjevačkoga problema jest da zaboravimo tumačenje ovoga problema u relacijama stereotipa „političkih prava Hrvata u Vojvodini”, jer se u tim relacijama ne može dati nijedno dubinsko objašnjenje ovoga kompleksnog problema. U protivnom, pristajemo na uvjete srbijanske politike koja je postala spremna rješavati pitanje „političkih prava Hrvata u Vojvodini”, tek kada je „riješila” bunjevačko pitanje po svojoj mjeri, tj. kada od Hrvata koji bi bili subjekt ovih prava nije ostalo praktički ništa. Nažalost, hrvatska državna politika nerijetko i pristaje na takve uvjete srbijanske politike.

Tek sada, nakon i upravo zbog stvaranja samostalne hrvatske države, izašla je na vidjelo prava mjera političke i identitetske retardacije bačkih Bunjevaca koja je historijskih razmjera i posljedica je višestoljetnoga življenja u tuđinskim državnim sustavima i pod vlastima koje su se prema njima odnosile s pozicija vlastitoga, a ne njihova političkoga interesa. Ta mjera identitetske retardacije jasno se vidi i po skromnom interesu za dobivanje hrvatskoga državljanstva, osim ako za njega ne postoji pragmatični interes i ni po kakvom interesu za sudjelovanjem u političkom životu matične države Hrvatske, što se vidi po simboličnoj izlaznosti na izborima u hrvatskim diplomatskim predstavništvima u Srbiji. S druge strane, upravo na odnosu prema Hrvatima u Vojvodini, kako prema srijemskim Hrvatima tako i prema Bunjevcima i Šokcima u Bačkoj, srbijanska država i državna politika jasno otkriva narav svoje ideološke projekcije prema čitavom hrvatskom narodu i hrvatskoj državi. Na cijelom bivšem jugoslavenskom prostoru nije poznat nijedan sličan slučaj

kao što je to s Bunjevcima u Bačkoj, gdje bi država svojim instrumentima provodila aktivnu politiku projektirane asimilacije. Štoviše, takva praksa je strana, anakrona i nezamisliva u bilo kojoj bivšoj jugoslavenskoj republici, osim u Srbiji. Cjelokupan srbijanski projekt konstrukcije lažnoga bunjevačkog identiteta polazi od činjenične pretpostavke povijesne, političke i identitetske retardacije bačkih Bunjevaca i računa s njome. Bez takve pretpostavke, kao sigurnoga polazišta, takav projekt ne bi ni bio osmišljavan. Zbog toga ovaj rad nema namjeru dokazivati da su Bunjevci Hrvati jer je to, premda znanstveno istinito, politički beskorisno, nego pokazati da oni koji tvrde da Bunjevci nisu Hrvati – lažu i obmanjuju, a potom identificirati politološke metode kojima se pri tome služe.

Potrebno je odgovoriti na pitanja koji su politički motivi i kakav je politički interes Srbije da bačkim Bunjevcima nameće lažni identitet te koje je povijesno ideološko utemeljenje na kojem počiva takva državna politika. Slučaj bačkih Bunjevaca, nametnuto problematiziranje njihova nacionalnoga identiteta, njihova politički generirana identitetska podijeljenost, kao i njihov sveukupni socijalni i politički habitus nipošto nisu slučaj *sui generis* u širim svjetskim relacijama, ali to svakako jesu u okvirima bivše zajedničke države. Riječ je naime o točno prepoznatljivim nametnutim društvenim procesima artikuliranim s državne razine kroz duga stoljeća življenja izvan matičnoga prostora i pod uvijek tuđinskim vlastima. Ti procesi kao i njihov odraz na Bunjevce mogu se precizno raščlaniti dobro poznatim sociološkim kategorijama nakon čega postaje sasvim jasna i slika sadašnjega posezanja za njihovim identitetom srbijanske državne politike.

Temeljno polazište bez kojega nijedna kvalifikacija Bunjevaca ne može biti istinita jest činjenica da Bunjevci ne mogu biti politički narod izvan hrvatstva, odnosno da svako identitetsko definiranje Bunjevaca kao nehrvata znači njihovo definiranje kao nepolitičkoga indigenog identiteta čime oni upadaju u bipolarni odnos indigenoga i dominantnoga. Na takav način politička suverenost Bunjevaca izručuje se u ruke dominantne domicilne političke strukture koja nad Bunjevcima obdržava neposrednu državnu vlast. Identitetski prijepor jesu li Bunjevci Hrvati ili nisu, kao takav je Bunjevcima nametnut i lažan kako bi se prikrio stvarni prijepor: imaju li Bunjevci pravo na politički identitet ili nemaju, odnosno ono što iz toga proizlazi: imaju li uopće Bunjevci pravo na politička prava ili nemaju? Ovaj problem nastaje iz sljedeće činjenice: budući da Bunjevci ne mogu biti politički narod izvan hrvatstva, oni ako nisu Hrvati, ne mogu ostvariti nikakva politička prava, postaju politički obespravljani, ali ne na način da su im politička prava uskraćena, nego da im ona i ne pripadaju.

Da bi se izbjegle bilo kakve političke turbulencije koje bi mogle proizaći iz političke obespravljenosti Bunjevaca, osobito s obzirom da hrvatstvo stvaranjem hrvatske države dobiva enormnu političku težinu, prišlo se konstrukciji lažnoga autohtonog (indigenog) bunjevačkog identiteta koji kao nepolitički identitet ne može

ni biti subjekt političkih, nego samo indigenih prava, odnosno on politička prava i ne traži. Drugim riječima, indigeni identitet ne može biti politički obespravljen. Oktroiranjem lažnoga identiteta prikriva se uskraćivanje političkih prava Bunjevcima tako da ta činjenica ne može izbiti na političku površinu, što je isključivi cilj i svrha srbijanske potpore bunjevačkom pseudoidentitetu. Dakle, nedavanje političkih prava Bunjevcima ne postiže se uskraćivanjem tih prava, nego konstrukcijom takvoga identiteta koji po definiciji ne može ni biti njihov nositelj te ih stoga neće ni tražiti.

Ako se Bunjevci indigenizacijom ne inaktiviraju na razini identiteta i ako im se dopusti da raspolazu svojim političkim identitetom koji može biti jedino hrvatski, oni se otimaju državnoj kontroli i ulaze u proces ostvarivanja političkih prava, a u tom slučaju je uskraćivanje tih prava puno teže sakriti pred političkom javnošću. Sagledavajući cjelokupnu povijest Hrvata u Bačkoj, moguće je točno kronološki locirati nekoliko najjačih udara koje je ova etnička zajednica preživjela, a čija je konstanta geografska i politička izopćenost od svih hrvatskih nacionalnih integrativnih procesa:

1. mađarizacija, uključujući ostanak u mađarskom geopolitičkom prostoru nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine;
2. podijeljenost versailleskom granicom na Mađarsku i Jugoslaviju;
3. ekonomsko uništavanje agrarnom reformom i konfiskacijom koju je provodio Titov režim nakon Drugoga svjetskog rata;
4. ukidanje hrvatskoga jezika u školama 1956. godine i razjurivanje hrvatske inteligencije u vrijeme MASPOK-a 1971. godine;
5. etničko čišćenje u vrijeme raspada Jugoslavije koje je teklo simultano s političkom i medijskom promocijom lažnoga identiteta, što traje do danas.

Svi ovi udarci ostavili su nepopravljive negativne posljedice, a današnja promocija lažnoga identiteta predstavlja samo političko ismijavanje s ostacima jedne nacionalno razorene zajednice. Srbija, po svojoj političkoj povijesti, političkoj kulturi i ideološkoj strukturi državotvorne filozofije, jest bitno drugačija od svih ostalih republika bivše Jugoslavije te su zbog toga i politički problemi i kontroverze koje ona proizvodi na unutarnjopolitičkom planu posve specifični i nisu ni mogući, ni razumljivi izvan njezinih granica.

Jedna od tih kontroverzi je i tzv. „bunjevačko pitanje” generirano isključivo od političkih struktura dvaju imperijalnih projekata – mađarskoga i srbijanskoga, pod čijom su vlašću i unutar čijih su država živjeli bački Bunjevci. Upravo Bunjevci u Bačkoj (kako oni u mađarskom, tako i oni u srbijanskom dijelu) primjer su kako prostor u političkom značenju ovoga pojma može određivati proces dugotrajne, spore, ali sigurne identitetske involucije, postupnoga gubljenja nacionalnih pozicija i u konačnici sigurnoga nestanka jednoga naroda. Drugim riječima, bunjevački slu-

čaj je primjer kako politička povijest jednoga prostora može uvjetovati i oblikovati krivu identitetsku artikulaciju naroda koji na tom prostoru živi stoljećima, a kome taj prostor nije matični. Stoga nije moguće dubinski analizirati fenomen nametnute bunjevačke identitetske kontroverze, a da se ne analiziraju imperijalni politički kodovi koji tvore vezivno tkivo, i na kojima počivaju povijesni temelji srbijanske državotvornosti jer su danas upravo oni generator cijeloga ovog problema.

Osmišljavanje i snažna politička podrška lažnom bunjevačkom indigenom identitetu posljedica je činjenice da Srbija neće moći politički racionalizirati postojanje samostalne hrvatske države sve dok njezino državotvorno utemeljenje počiva na imperijalnim kodovima, dakle možemo reći nikada (osim kao prihvaćanje realiteta), što je jasno primijetila i Latinka Perović koja je u intervjuu za *Hrvatsku riječ* 1. kolovoza 2016. godine izjavila da Srbija teško prihvaća Hrvatsku kao državu.¹ Stoga je takvo poseženje za identitetom Bunjevaca pokušaj neutraliziranja političkih učinaka osamostaljenja hrvatske države na unutarnjopolitički plan u Srbiji. Drugim riječima, odricanje hrvatstva Bunjencima jest nepriznavanje hrvatske države u granicama politički mogućega (tj. reducirano na unutarnjopolitički plan i za unutarnju političku uporabu). Reaktualizacija bunjevačkoga pseudoidentiteta jest politička reakcija na stvaranje samostalne hrvatske države, a ne na bačke Bunjevce kao takve. Naime, nastanak samostalne hrvatske države u Vojvodini izbacuje na političku površinu potopljenu istinu hrvatstva Bunjevaca i izvlači na površinu problem za kojega se mislilo da je već prekriven dovoljno debelim naslagama laži da nikad neće moći izbiti na vidjelo i da se s njime više nitko neće baviti. S druge strane, valja imati u vidu da eurointegracija političkoga prostora Bačke, cijele Vojvodine i Srbije nije moguća bez poništenja svih štetnih političkih učinaka instalacije lažnoga bunjevačkog identitetskog autohtonizma, odnosno bez vraćanja vjerodostojnoga teritorijalnog autohtonizma bačkih Bunjevaca. Drugim riječima, proces eurointegracije neće biti moguć prije institucionalne dekonstrukcije bunjevačkoga indigenog pseudoidentiteta.

Pri razmatranju ovoga problema treba imati na umu i činjenicu da su bački Bunjevci i Šokci jedini teritorijalno autohtoni Hrvati unutar prostora bivše SFRJ koji su živjeli na prostoru koji nikad nije bio njihov matični nacionalni prostor. Unatoč toj činjenici oni su na tom prostoru stekli teritorijalnu autohtonost. Svi ostali, tj. Hrvati iz Hrvatske, BiH i Srijema žive na svom matičnom nacionalnom prostoru. Ta činjenica će uvjetovati nastajanje „bunjevačkoga problema” koji bi neki htjeli zamaskirati i pretvoriti u „bunjevačko pitanje”. Tu međutim nikakvoga pitanja nema, ali postoji veliki problem. Povijesni proces stjecanja teritorijalne autohtonosti na izvanmatičnom prostoru čini bačke Bunjevce specifikumom unutar hrvatskoga nacionalnog korpusa na prostoru bivše države. Takav proces nije mogao ići pravilnom političkom evolucijom nego alternativnim putem – **indigenizacijom**, fenomenom

¹ www.hrvatskarijec.rs/arhiva/strana-4/

prisutnim u pojedinim „džepovima Europe”, na rubnim područjima nastajućih nacionalnih država, kao i u kolonijalnim zemljama Trećega svijeta. Ovakav problem proizašao je iz činjenice da su u fazi formiranja i sazrijevanja nacionalnih država u 19. stoljeću državne vlasti provodile politiku po kojoj pravo na evolutivni nacionalni proces proizlazi iz pripadnosti određenom političkom, odnosno državnom prostoru, a ne iz pojedinačnih i kolektivnih prava po osnovi etničke pripadnosti. Takvu politiku vodile su i Mađarska i Srbija, te se ona može smatrati strategijom ostvarivanja velikodržavnoga i velikonacionalnoga projekta. Zakašnjeli proces nacionalne i državotvorne integracije hrvatskoga naroda i države odrazio se na bačke Bunjevce u smislu njihove izrazite političke retardacije, identitetske involucije i usvajanja nametnutih indigenih identitetskih obilježja te gubljenja svojstva i kapaciteta političkoga naroda.

Ono što se već na prvi pogled uočava jest činjenica da Srbija Bunjencima pristupa s političkim interesom, a ne s pozicija neutralne domicilne države, premda se po ovom pitanju ona tako deklarativno određuje. Odmah nakon Prvoga svjetskog rata Bunjevci postaju poseban „target” srbijanske politike i to ostaju sve do danas. Rezultat toga je evidentna rapidna asimilacija, gubitak ionako skromnoga identitetskog potencijala i transformacija, bolje rečeno unakaženje bunjevačkoga identiteta do neprepoznatljivosti. Mlataranje bunjevačkim identitetom do krajnjih bizarnosti postalo je sastavni dio lokalne dnevne politike. Formalno je ozakonjena neprirodna identitetska podjela unutar njihova etnosa. To osobito uočavamo mi koji jesmo Bunjevci, živimo u toj sredini, a pamćenje nam traje dulje nego aktualna srbijanska politika. Identitetska zbrka na relaciji Bunjevac – Hrvat – bunjevački Hrvat i tako dalje generirana je povijesno nedovršenom izgrađenošću hrvatskoga identiteta kod Bunjevaca, a potencirana do bizarnih razmjera sadašnjom srbijanskom politikom dijeljenja ovog korpusa na Bunjevce i Hrvate, tj. namjernim zasijecanjem u ovaj hrvatski korpus radi stvaranja intraetničkoga konflikta i na taj način ubrzanoga gašenja svakoga identitetskog i političkoga potencijala ove zajednice. Dakako da takva politička manipulacija ne bi bila moguća da ne postoji predispozicija ogromnoga endogenog deficita identiteta. Zloporaba bunjevačkoga imena u Srbiji otišla je toliko daleko da je čak i zakonski taj etnonim stavljen u odnos isključivosti prema hrvatstvu tako da ga već i sami Bunjevci koji se osjećaju Hrvatima nastoje izbjegavati što jasno ukazuje na krađu identiteta, fenomen dobro poznat u povijesti velikosrpske političke prakse.

Problem bačkih Bunjevaca ima svoju veliku povijesnu slojevitost i kada mu se pristupa s političkih pozicija iz Hrvatske, često se ne uočava da je riječ o izuzetno teškom problemu, a ne o običnom uskraćivanju nacionalnih prava hrvatskoj manjini u Srbiji. Naime, politički fenomen veće ili manje nacionalne obespravljenosti može se odnositi samo na dovršene nacionalne identitete s punim političkim kapacitetom (npr. Mađari u Srbiji, Slovenci u Koruškoj, Nijemci u Rumunjskoj itd.). Kod Bunjevaca u Bačkoj radi se o puno težem problemu: indigenizaciji kao najtežem obliku

nacionalne stigmatizacije, nametnutom, višestoljetnom involutivnom procesu povijesnih razmjera koji je Bunjevce pogodio zbog življenja na prostoru tuđinskih imperijalnih država i zbog kašnjenja osamostaljenja vlastite matične države. Indigenizacija je spor i dugotrajan proces kreiranja identiteta bez političkoga kapaciteta kojemu nije ni potrebno uskraćivati nikakva manjinska prava jer mu ona, kao nepolitičkom identitetu, nisu ni potrebna, tj. na njega nisu primjenljiva. Drugim riječima, politička prava nisu primjenljiva na nepolitički identitet. Političko podupiranje indigenizacije koju prema Bunjevcima i Šokcima u Bačkoj provodi srbijanska država nije uskraćivanje prava, nego *uskraćivanje prava na pravo* temeljem razgradnje političkoga identiteta. To je ono što se među nekim Bunjevcima može čuti: „Ne treba nam hrvatstvo jer ne znamo što bismo s njim, mi smo Bunjevci.”

Potrebno je razlikovati nacionalni identitet kao evolutivni identitet, kao „onaj koji je odolilo povijesti kao njezin aktivni subjekt”, postao politički narod s punim državotvornim kapacitetom i međunarodno pravno priznatim subjektivitetom i autohtoni/indigeni identitet kao involutivni identitet koji je na određenoj točki prekinuo razvoj, ostao fiksiran na određenoj razini, i to isključivo kao posljedica interakcije s drugim dominirajućim strukturama kao bipolarni odnos, bez kojega nije moguće govoriti o autohtonizmu. Autohtoni identitet u kolonijalnom i postkolonijalnom svijetu redovito je posljedica ekonomske i kulturne hegemonije i izrabljivanja koje je činila kolonijalna sila. Premda se kolonijalizam neopravdano politički dovodi gotovo isključivo u kontekst izvaneuropskoga prostora, njegove jasne elemente uočavamo upravo na prostoru Vojvodine, a bunjevački indigeni pseudoidentitet možemo smatrati *revitaliziranim konstruktom postkolonijalnoga doba*.

Nakon Prvoga svjetskog rata, prostor današnje Vojvodine je odlukom tada vodećih svjetskih kolonijalnih sila Velike Britanije i Francuske (dakle, ne primarno odlukom novosadske skupštine), pripojen Srbiji po političkom obrascu kolonijalnih sila kao „ratni plijen” koji će kasnije postati „krava muzara”. Upravo takva politička sudbina toga prostora uvjetovat će sve specifične identitetske, kulturne i političke procese koji će se na njemu odvijati, a od kojih je jedan svakako preuzimanje i nadograđivanje mađarskoga modela osporavanja postojanja Hrvata kao političkoga naroda izvan Trojednice. S obzirom na sve kompleksne dugotrajne negativne povijesne procese identitetskoga pretencionizma na bačke Bunjevce i Šokce kao Hrvate, koji su doveli do „bunjevačkoga problema”, neizvjesno je kako će se čvrsto okostali bunjevački indigenizam uklopiti u Pravnu stečevinu Europske unije: kao indigeni, što bi značilo da je Europa potvrdila i ozakonila identitetske posljedice tuđih hegemonija nad Bunjevcima, a što bi bilo po političkoj volji Srbije, ili će se ući u meritum problema, tj. postupiti principijelno i bačke Bunjevce integrirati u europski poredak kao slobodan narod, a to znači narod s političkim kapacitetom koji kao takav ne može biti drugačiji nego hrvatski i oslobođen nametnute indigene stigme. U ovom slučaju to bi značilo neizbježno uvjetovanje Srbiji da politički i pravno deinstitu-

cionalizira bunjevački indigeni pseudoidentitet u pretpristupnom procesu. Politički ustroj novovjekovne srbijanske države, od njenoga postanka do danas, počiva na imperijalnim kodovima koji ovu drugu mogućnost ne mogu i nikada neće prihvatiti. Zato Bunjevci postaju jedan od testova uklopivosti srbijanske države u demokratski europski poredak.

Kada se napravi cjelovita dubinska politološka analiza bunjevačkoga pseudo-identitetskoga političkog konstrukta, jasno se može uočiti da je riječ o državno posredovanom procesu asimilacije strategijom *transformacije nacionalnog u indigeno* s pozicija države politički izgrađivane po kolonijalnom političkom obrascu. Takva praksa je *protuustavna* jer Član 78. Ustava Republike Srbije kaže sljedeće:

„Zabranjena je nasilna asimilacija pripadnika nacionalnih manjina. Zaštita pripadnika nacionalnih manjina od svake radnje usmerene ka njihovoj nasilnoj asimilaciji uređuje se zakonom. Zabranjeno je preduzimanje mera koje bi prouzrokovale veštačko menjanje nacionalnog sastava stanovništva na područjima gde pripadnici nacionalnih manjina žive tradicionalno i u značajnom broju.”

Stoga je ukidanje i deinstitutionalizacija Bunjevaca kao nacionalne manjine u Srbiji nužno i s pozicija očuvanja ustavnoga poretka Republike Srbije. Međutim, tu poseban problem predstavljaju učinci na javno mnijenje medijski snažno odrađene kampanje zamjene teza po kojoj je bunjevački indigeni identitet vjerodostojan, a nacionalni lažan. Time što se ustavni poredak stavlja u funkciju promocije i zaštite indigenizma srbijanski politički sustav se legitimira kao kolonijalni i hegemonistički jer svoju moć temelji na krađi političkoga identiteta jedne manjinske zajednice. Treba također uočiti da se proces pristupanja Srbije Europskoj uniji razlikuje od pristupa svih dosadašnjih novoprimitljenih članica upravo po tome što je Srbija jedina među tim zemljama koja je povijesno ustrojena od kolonijalnih sila i po njihovoj političkoj mjeri, kao kolonijalni projekt regionalnoga dometa. Takvi politički kodovi bili su privremeno prigušeni za vrijeme komunističke Jugoslavije, ali nakon njezina raspada Srbija im se opet vraća. Obnova takve političke tradicije odgovorna je i za nametanje lažnoga identiteta Bunjevcima u Bačkoj. Premda oni Bunjevci koji sebe ne smatraju Hrvatima tvrde da oni sa stvaranjem hrvatske države nemaju ništa, to je istina isto toliko koliko i tvrdnja da Srbija u procesu raspada Jugoslavije nije bila u ratu. Naime, s obzirom da je stvaranje hrvatske države vrhunac povijesnoga procesa integracije hrvatske nacije, političko formiranje bunjevačkoga pseudoidentiteta predstavlja aktivni iskorak iz toga procesa u suprotnom smjeru što vremenski koincidira upravo sa stvaranjem hrvatske države.

Komunistički sustav pokušao je inaugurirati „klasnu avangardu” kao legitimu historijsku kategoriju, a naciju degradirati na nehistorijske pozicije što je iz perspektive srbocentričnih političkih interesa bilo prihvatljivo dok je to jamčilo političku majorizaciju temeljenu na jugoslavenskoj homogenizaciji. Međutim, pro-

pašću toga povijesno promašenoga totalitarnog eksperimenta, nacija opet izranja kao jedina legitimna historijska kategorija. Dakle, nacija nije voluntaristička kategorija, kao npr. političko opredjeljenje. Upravo iz razloga njezine historičnosti, naciji se može pripadati ili ne pripadati, odnosno za nju se ne može opredjeljivati ili ne opredjeljivati, kao što je to slučaj s političkim opredjeljenjem. U tom smislu, može se govoriti samo o tome „pripadaju li (a onda to znači svi) Bunjevci hrvatskoj naciji ili ne”, a ne o tome izjašnjavaju li se Bunjevci Hrvatima ili ne. Srbijansko „demokratsko” priznavanje „slobode” izjašnjavanja, tj. voluntaristička identitetska relativizacija Bunjevaca i njihovo prepuštanje stihiji suvremene diktature relativizma (u ovom slučaju identitetskoga), predstavlja zapravo nepriznavanje hrvatskoj naciji karaktera historijske dovršenosti, a to onda znači i nepriznavanje historijskoga prava na vlastitu državu. Istovremeno takav politički pristup omogućava prikrivanje asimilacijskoga procesa. Drugim riječima, nacionalno opredjeljivanje može proizlaziti samo iz nacionalnoga pripadanja, a nikako obratno. Svako odstupanje u opredjeljivanju drugačijem od pripadanja je iskorak u asimilaciju. I tu onda stvari postaju jasne u sagledavanju razmjera asimilacije koja je zahvatila Bunjevce u Bačkoj. Upravo na ovoj razini je bačkim Bunjercima nametnuta zamjena teza: da se nacionalno pripadanje temelji na nacionalnom opredjeljivanju čime im je *eo ipso* oduzet historijski politički identitet. Takvo lažno ideološko polazište predstavlja temelj na kome počiva cijeli politički konstrukt bunjevačkoga indigenog pseudoidentiteta. Svako osporavanje hrvatstva Bunjercima vodi u samo jednom mogućem smjeru – u smjeru njihova indigenoga identitetskog određenja, a dovođenjem indigenizma u vezu s Bunjercima bilo kakvo razložno i smisljeno raspravljanje o njima postaje nemogućim.

Vjerodostojni bunjevački identitet može se cjelovito definirati isključivo kao „teritorijalno autohtoni hrvatski nacionalni identitet”. To znači da on ima dva temelja i da može egzistirati samo i isključivo na njihovu jedinstvu:

1. uključenost u integrativni proces hrvatske nacije i
2. ukorijenjenost u nematični teritorij iz čega proizlazi njihov teritorijalni autohtonizam (nikako identitetski).

Isključivanjem bilo kojega od ovih dvaju elemenata ne možemo govoriti o „pravim Bunjercima”. U ovom svom radu potpuno ću ignorirati srbijansku podjelu na Bunjevce i Hrvate kao lažnu, podmetnutu i znanstveno bezvrijednu te ću govoriti isključivo o Bunjercima u Bačkoj kao integralnoj hrvatskoj kategoriji bez potrebe posebnoga naglašavanja istoga. Pri tome se dakako ne smije smetnuti s uma da pojmovi Bunjevac i Hrvat u politološkoj klasifikaciji ne pripadaju istoj vrijednosnoj razini, kako to neutemeljeno postavlja srbijanska politika. To je jedino vjerodostojno polazište s kojega je jedino moguće dati istinitu analizu povijesnih uzroka i procesa koji su doveli do sadašnjih problema.

Predsjednica Helsinškoga odbora Srbije Sonja Biserko² nedavno je izjavila da je „cela srpska istorija velika laž”. Ne ulazeći u sveobuhvatnu valjanost ovakve tvrdnje, mogu sasvim meritorno ustvrditi da je ona točna u segmentu koji se odnosi na bačke Bunjevce, na interpretaciju njihove povijesti, podrijetla i identiteta. To je osobito točno s obzirom da se iza srbijanskoga konstrukta lažnoga identiteta, a na osnovi njegovih bitnih karakteristika jasno uočavaju prozirni pragmatični politički motivi i ciljevi. Upravo na primjeru bačkih Hrvata jasno se zrcali činjenica da je laž bila i jest paradigma cjelokupnoga srbijanskog političkog i kulturnog sustava. Naime, bački Hrvati, premda jednako neprihvatljivi i mađarskoj i srbijanskoj hegemoniji, kao takvi, u procesu prelaska iz Austro-Ugarske Monarhije u južnoslavensku državu, bili su izloženi kvalitativnoj transformaciji: od zabranjenog identiteta pod Mađarima oni postaju lažni identitet pod srbijanskom upravom. Ukoliko bi se pokazalo da cjelokupna srpska povijest, onakva kakvom je interpretira današnja srbijanska historiografija, počiva na znanstvenoj metodici kakva je u Srbiji primijenjena na bačke Bunjevce, onda bismo doista mogli zaključiti da je Sonja Biserko u pravu. Takva historiografska pseudoznanstvena metodika počiva na manipulativnoj inverziji: prvo se definira zadani zaključak koji bi trebao biti povijesna istina, isključivo na osnovi političke ideje, a onda se traže znanstveni resursi da se to dokaže. Činjenična principijelnost i kriterij objektivne istine odbacuju se kao apsolutno irelevantni ukoliko ne idu u prilog politički predodređenoj istini. Makijavelistički princip po kome cilj opravdava sredstvo duboko je ugrađen u srbijansku političku kulturu i historiografiju kao oblik nacionalne autopercepcije. Bit ovakvoga postupanja jest služenje poluistinama, tj. dovođenje istinitih povijesnih činjenica u lažni kontekst. S obzirom da to nije baš uvijek moguće, ponekad se iznose i činjenične laži. Vještina i kreativnost ovakvoga manipuliranja odavno je postala paradigma srbijanskoga intelekta, norma javnoga političkog diskursa, akademska istina izrečena *ex cathedra*, kulturni obrazac, osnova na kojoj počiva konfesionalna pripadnost umjesto na vjeri itd.

Znanstveni proces počiva na zadanim istinama i zadanim lažima prema kojima se potom „maštovito i kreativno” prilagođavaju činjenice. To znači da se historiografska metoda ne temelji na istraživanju što je istina, a što nije, nego na dokazivanju i potvrđivanju kao takvoga onoga što je unaprijed određeno da mora biti istina ili mora biti laž. Može se reći da je srbijanska historiografija derivat političkoga projekta pri čemu su tumačenja povijesnih činjenica apsolutno usklađena sa zadanim političkim ciljevima, a kriterij objektivnosti potpuno je irelevantan. Na takvim postavkama formuliran je historiografski pristup ne samo prema bačkim Bunjevcima nego prema hrvatskom narodu u cjelini, kao i prema hrvatskoj državi. Upravo to najbolje uočava Dobrica Ćosić kada u romanu *Deobe* piše: *Ropstvo, to je: smrtonosne su istine. Zato se i viču i šapuću laži. Svima i svakome. Laže okupator, lažu*

² Biserko, Sonja (2015): *Bez istine nema pomirenja*. Vijenac, 558–560, Zagreb.

izdajnici, lažu i borci za slobodu. Lažemo da bismo obmanuli sebe, da utešimo drugog; lažemo iz samilosti, lažemo da nas ne bude strah, da ohrabrimo, da sakrijemo svoju i tuđu bedu. Lažemo iz ljubavi i čovečnosti, lažemo zbog poštenja. Lažemo radi slobode. Laž je vid našeg patriotizma i potvrda naše urođene inteligencije. Lažemo stvaralački, maštovito, inventivno. Za ovu laž pod okupacijom i običan idiot ima više mašte od mnogih romansijera. Laž je nužda: biološka, psihološka, nacionalna, politička. Beograd u ovim danima – to je apokalipsa laži.

U takvom kontekstu laž nipošto nije samo prihvatljiva činjenica nego podrazumijevajuće polazište za svako validno tumačenje društvene, a osobito političke istine. Onaj tko ne prihvaća takvo polazište, nije društveno kredibilan niti politički prihvatljiv. Na takvim temeljima izgrađena je lažna srbijanska nacionalna autopercepcija. Zato je s takvim strukturama svaki argumentirani dijalog nemoguć. Primjeri takvih politički „zadanih laži” su: „Bunjevci nisu Hrvati”, „Stepinac je zločinac” i brojni drugi. Ćosićeve misli nisu ništa drugo nego potvrda snažnoga utjecaja francuskoga prosvjetiteljstva i na njemu temeljene francuske političke kulture, na koncept obnovljene novovjekovne srpske države. Tako još „otac moderne laži”, Voltaire, namjerno gazeći istinu Svetoga pisma da je Sotona *otac laži* (Ivan 8:44), proglašava laž za moralnu krepost pa u pismu Thiriotu od 21. listopada 1736. godine piše: *Laž je samo onda porok kad čini zlo. Ona je veoma velika krepost kad čini dobro. Stoga budite kreposniji više nego ikada. Treba lagati kao đavao, ne plašljivo, ne samo za neko vrijeme, nego odvažno i uvijek. Lažite, prijatelji moji, lažite, ja ću vam to uzvratiti jednog dana.* U srbijanskom primjeru vidimo da je ovakva metodologija stavljena u funkciju ostvarivanja nacionalnih ciljeva. Time svetosavlje, u mjeri u kojoj postaje motor srbijanske nacionalne ideologije, gubi evanđeosko utemeljenje (*Istina će vas osloboditi*, Ivan 8:31-42). Dakle, iz Ćosićevih riječi može se zaključiti da on tvrdi da Srbima *laž donosi slobodu*, nasuprot Isusu koji tvrdi da istina oslobađa! Ako su Ćosiću bile poznate Isusove riječi i ako je on bio svjestan njihove težine, onda je teško razumjeti kako je on vidio usud i budućnost vlastitoga naroda.

Čini se da je lažni „autohtoni” bunjevački identitet samo jedna od takvih „maštovitih” srbijanskih kreacija za unutarnjopolitičku uporabu kao promašeni pokušaj zaustavljanja razgradnje srpskoga nacionalnog i državnog projekta temeljenoga na imperijalnim kodovima, a koja je započela dekompozicijom Jugoslavije. Institucionalizacija i kodifikacija takvoga „autohtonoga” bunjevačkog identiteta predstavlja ustvari finalizaciju izlaganoga identiteta. Problem je međutim u tome što se na lažima ne može očuvati državni i nacionalni interes. Dokaz su događanja na našim prostorima u zadnjih četvrt stoljeća. Laž kao paradigma srbijanske nacionalne autopercepcije i kao obrazac političkoga djelovanja proizlazi iz sinergije triju povijesnih elemenata: političkoga naslijeđa otomanskoga brutalnog zatiranja kršćanske civilizacije, cesaropapističkoga primata svjetovnoga nad duhovnim u kome je duhovna vlast „šutnuta” pod noge svjetovnom vladaru i laicizma Francuske revolucije. Če-

tvrti element, komunistički totalitarizam, kao izrazito komplementaran prethodnim trima nadogradio se nakon Drugoga svjetskog rata, što je sve zajamčilo da se takav politički sklop ne može raspasti bez krvi. Po tome je jugoslavenski komunizam specifičan u odnosu na ostale u istočnoj Europi.

Na kraju, postavlja se pitanje: što će nama Bunjevcima krezubi indigeni identitet koji nam nudi Srbija pored zdrave i čitave Hrvatske, naše matične države koju smo čekali dulje nego što povijest pamti naše bivanje na prostorima Bačke? Identitet koji nam oduzima ravnopravan korak s poviješću, diskvalificira nas na nepolitički etnos osuđen na nestajanje i dovodi nas u submisivnu poziciju prema dominantnoj vladajućoj strukturi? Danas kada stvaranjem samostalne hrvatske države mi Bunjevci postajemo međunarodno priznata državotvorna nacija koja ima pravo od domicilne države tražiti prava koja joj kao manjini pripadaju. Upravo stoga je to što nam nudi Srbija danas suvišnije nego ikada. Stječe se dojam da se podvaljuje mućak baš u vrijeme kada je pružena povijesna prilika pravoga izbora o kojemu su generacije snivale.